

อฎฐมีบูชาเทศนา กัณฑ์ที่ ๑๔

ธัมมัสสวนมัย

สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทว) วัดราชประดิษฐา
กรุงเทพมหานคร

พระธรรมเทศนาในโอกาสจิตกาลทางพระพุทธศาสนา

คณะธรรมยุต

จัดพิมพ์เผยแพร่

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

ธมฺมิ์ สุณฺหติ เอเตนาคิ ธมฺมสฺสวนิ. เอวมิมิ ธมฺมิ์ สุตฺวา ตถฺล
วุดฺตนเยน ปฏิปฺชฺชนโต โลกียโลกุตฺตรคุณวิเสสสฺส ภาคิ ภวิสุสฺสามิ
พหุสฺสุโต วา หุตฺวา ปเร ธมฺมเทศนาทึทึ อนุคฺคณฺหิสุสฺสามิติ เอเว อุตฺตโน
ปรเสฺสฺ วา ทิตฺตพรมฺวสฺปปฺวตฺเตน อสฺงกฺกิลฺกฺกชฺชฺคณฺสเยน ทิฏฺฐปฺเทศฺวเนเตนา

โดยเนื้อความว่า เมื่อบุคคลมีอหยาศัยบริสุทธิไม่เศร้าหมองคิดเห็นคุณานิสงส์
อำนาจแห่งประโยชน์ว่า เราจะฟังธรรมอันนี้โดยเคารพอันพิเศษดังนี้แล้ว และ
ปฏิบัติกายวาจาจิตให้เรียบร้อยตามนัยที่กล่าวในธรรมนั้น ให้บริบูรณ์มากขึ้นใน
สันดานแล้ว จักได้บรรลุคุณพิเศษอันเป็นโลกิยะและโลกุตระ ตามควรแก่
สัมมาปฏิบัติ หรือประการหนึ่ง บุคคลดำริว่า เราได้ฟังธรรมจำทรงไว้ได้มาก

ครั้งผู้นั้นได้ฟังแล้ว และมาพิจารณาค่านึงไปว่า เราได้ฟังธรรมแล้ว ได้รู้บาป
บุญคุณโทษประโยชน์ไม่ประโยชน์ข้อนั้น ๆ ได้ความเลื่อมใสอย่างนี้ ๆ ดังนี้ ด้วย
กุศลเจตนาใด กุศลเจตนาอื่น ชื่อว่าปรารเจตนา และเจตนาทั้ง ๓ ปรารภ
การฟังธรรมดังแสดงมานี้ ชื่อว่า ธรรมสวนมัยบุญญกิริยาวัตถุสึน อนึ่ง เมื่อ
บุคคลมาคิดว่า เราจักฟังธรรมดังนี้ ก็ย่อมคิดด้วยกามาพจรกุศลจิต ๘ ดวง

วรค กล่าวผู้ฟังธรรม ๓ พวก คือมีปัญญาดังหม้อคว่ำ และมีปัญญาเปรียบ
ด้วยอาการนั่งขัดสมาธิ และมีปัญญาสามารถดังหม้อหงาย โดยเทศนาปริยาย
นั้นว่า บุคคลที่จำแนกตามปฏิบัติปฏิบัติชอบในการฟังธรรมเป็น ๓ พวก
บุคคลบางคนไปยังอารามถึงสำนักภิกษุเพื่อจะฟังธรรม ภิกษุทั้งหลายแสดง
ธรรมไพเราะในเบื้องต้นและท่ามกลางและที่สุดให้ผู้นั้นฟัง บุคคลผู้นั้นเมื่อ

อารามถึงสำนักภิกษุทั้งหลายได้ฟังธรรม ซึ่งภิกษุแสดงแก่ตนแล้ว เมื่อขณะนั่ง
ฟังอยู่ และเมื่อลุกจากอาสนะนั้นไปแล้ว ก็สังเกตกำหนดจำเบื้องต้นและ
ท่ามกลางและที่สุดแห่งธรรมได้ ไม่ลืมหลงพินเพื่อน ผู้นั้นชื่อว่ามีปัญญาหนา
เปรียบดังหม้อหงาน น้ำที่บุคคลเทลง ๆ ตั้งขังอยู่ได้ฉะนั้น อาศัยความ
ประพฤติดิศประพฤดิชอบในการฟังได้บุคคลเป็น ๓ จำพวกฉะนั้น และ

ภิกฺขเว ปญฺจ อานิสฺสา ธมฺมสฺสวนเณ” คุก่อนภิกษุทั้งหลาย อานิสงสีใน
การฟังธรรมเหล่านี้ ๕ ประการ บุคคลผู้ฟังธรรมย่อมได้ยินได้ฟังข้ออรธลข้อ
ธรรมที่ตนยังมีได้ฟัง ๑ บุคคลผู้ฟังธรรม ชำระข้ออรธลข้อธรรมที่ตนได้ฟังแล้ว
ให้ฟังแล้ว สังเกตแม่นยำจำมั่นคงแจ่มแจ้งดีกว่าแต่ก่อน ๑ บุคคลผู้ฟังธรรม
ย่อมกำจัดบำบัดความสงสัยในสันดานเสียให้พินาศได้ ๑ บุคคลผู้ฟังธรรม

เชื่อเป็นมูลรากง่าแล้ว แม้แต่การฟังศิลปศาสตร์อันไม่มีโทษนั้น ก็จะทำให้สำเร็จ
คุณประโยชน์อันใดได้ไม่ จะกล่าวไยถึงการฟังธรรมที่ชอบในพระสัมมาสัมพุทธ-
ศาสนานิยยานิกธรรมวินัยนั้นนั้นเล่า เมื่ออาศัยศรัทธาความเชื่อต่อพระศาสดา
และธรรมเป็นมูลเค้าต้นเหตุ จึงสามารถให้ผู้ฟังบรรลุคุณพิเศษ จนถึงกระทำให้
แจ้งซึ่งปรมัตถสัจจ์เป็นที่สุดได้ เพราะเหตุนั้น สมเด็จพระโลกนาถเจ้า จึงตรัส

ความอยู่ธรรมทั้งหลายก็ย่อมทนความเพ่งโดยไม่เหลือ อาศัยข้อซึ่งธรรม
ทั้งหลายมาทนความเพ่งโดยไม่เหลือนั้น ฉันทะความพอใจ ความปรารถนา
จะทำจะปฏิบัติ ก็ยังเกิดขึ้น บุคคลนั้นมีฉันทะบังเกิดแล้ว จึงอุตสาหะ
พากเพียรพยายาม ครั้นอุตสาหะพากเพียรพยายามเข้าแล้ว พิจารณาเลือกชั่ง
พิจารณาโดยลักษณะทั้ง ๓ คือความเป็นของไม่เที่ยง และเป็นทุกข์ และใช้

ทศพล เมื่อทศสาธุธรมหายักษ์ทูลถามถึงทางปฏิบัติเพื่อจะได้ปัญญา จึงทรง
วิชันนาโดยพุทธนิพทณายิกว่า “สทฺททาโน อรหฺต ธมฺมิ์ นิพฺพานปฺตฺติยา
สุสฺสุตฺ สกฺเต ปญฺฉิ์ อปฺปมฺคฺโต วิจกฺขโณ” มีความว่า บุคคลมาเชื่ออยู่ซึ่ง
ธรรมของพระอรหันต์เจ้าทั้งหลาย เพื่อจะเข้าถึงซึ่งนิพพาน ฟังอยู่ด้วยดี ซึ่ง
ธรรมของพระอรหันต์นั้นย่อมได้ปัญญา ถึงกระนั้น ต่อเป็นบุคคลไม่ประมาท

ธมฺมสฺสวนนํ นาม. นีรฺวชฺชวิชันนาทึสฺวเนเตนาคิ เอเตฺลเว สฺงคฺยหฺตฺติติ.

อนุสนธิ พระธรรมเทศนามีบุพพาปรีสืบเนื่องตามลำดับมา บัดนี้จักได้
วิชันนาในกามาพจรกุศลธัมมัสสวนมัยบุญญกิริยาวัตถุที่ ๙ ตามในพระคัมภีร์
บาสิอรธกถาฎีกาและสาธกนิทาน เพื่อประดับปัญญาบารมีสืบไป.

ดำเนินเนื้อความว่า เจตนาซึ่งบังเกิดขึ้น ห้ามความฟุ้งซ่านและเบือน

เป็นบุคคลพหุสุดขั้นแล้ว จักได้อนุเคราะห์ผู้อื่น ด้วยเทศนาสั่งสอนเป็นต้น
ให้ได้บำเพ็ญกุศลสัมมาปฏิบัติหาสุขประโยชน์ใส่ตน เมื่อบุคคลมีอหยาศัย
บริสุทธิไม่เศร้าหมอง ไม่มุ่งหวังปรารถนาโลกามิสเป็นเบื้องหน้า มีฉันทะ
อหยาศัยเป็นไปด้วยสามารถ เผื่อแผ่ให้เป็นประโยชน์แก่ตนและผู้อื่นดังนี้แล้ว
ฟังซึ่งธรรมนั้น ด้วยกุศลเจตนาใด กุศลเจตนาอื่น ชื่อว่า ธรรมสวนมัยบุญญ

ดวงใดดวงหนึ่ง เมื่อบุคคลฟังธรรมอยู่เล่า ก็ย่อมฟังด้วยกามาพจรกุศลจิต ๘
ดวงนั้นดวงใดดวงหนึ่ง เมื่อบุคคลมาพิจารณาค่านึงไปว่า เราได้ฟังธรรมแล้ว
ดังนี้เล่า ก็ย่อมพิจารณาด้วยกามาพจรกุศลจิต ๘ ดวง ดวงใดดวงหนึ่ง หาคิด
และฟังและพิจารณาด้วยจิตอื่น นอกจากกามาพจรกุศลจิต ๘ ดวงนั้นไม่ ก็แล
เมื่อใด ท่านสงเคราะห์บุญญกิริยาวัตถุทั้ง ๑๐ ตามอภิธรรมนัยลงในบุญญกิริยา-

เวลานั่งอยู่ ณ อาสนะนั้น ก็สังเกตกำหนดจำเบื้องต้นท่ามกลางที่สุดไม่ได้
เมื่อลุกไปจากอาสนะนั้นก็จำไม่ได้ ผู้นี้ชื่อว่ามีปัญญาเปรียบด้วยหม้อคว่ำอันเท
น้ำเสียสิ้นจะนั้น บุคคลบางคนไปยังอารามถึงสำนักภิกษุทั้งหลายเพื่อจะฟังธรรม
ภิกษุทั้งหลายก็แสดงธรรมไพเราะใน ๓ สถานให้ผู้นั้นฟังบุคคลผู้นั้นเมื่อขณะ
นั่งฟังอยู่ สังเกตกำหนดจำเบื้องต้นท่ามกลางและที่สุดแห่งธรรมได้ ครั้นลุก

การฟังแห่งบุคคลที่ ๓ ซึ่งมีปัญญาหนาปานหม้อหงายนั้น เป็นความฟังอันเลิศ
สามารถจะเป็นอารกรบ่เกิดแห่งประโยชน์ตนประโยชน์ท่าน และสุขวิเศษไพศาล
ณ ภพเบื้องหน้า.

แลซึ่งนรชาติจะประพฤดิธรรมสวนมัยบุญญกิริยาวัตถุ มีลักษณะดัง
บุคคลปัญญาหนาปานหม้อหงายนั้น ยากที่บุคคลจะประพฤดิได้ ต่อมาพิจารณา

ย่อมทำทฎฐิกความเห็นแห่งตนให้ตรงตามสิ่งที่ชอบ ๑ จิตของบุคคลผู้ฟังธรรม
นั้น ย่อมเลื่อมใส่องใส่โลกจากเครื่องเศร้าหมองได้ แม้โดยตৎคปทาน ๑
อานิสงสีในการฟังธรรม ๕ ประการเหล่านี้ ดังแสดงมา เมื่อบุคคลมาพิจารณา
เห็นอานิสงสีในการฟังธรรมโดยนัยเป็นต้นจะนั้นก็ก่อนแล้ว จึงจะตั้งอาทรเอื้อเพื่อ
และเคารพต่อการฟังธรรมซึ่งจะให้สำเร็จประโยชน์คุณมีประการต่างๆ นั้น.

แสดงไว้ในจังกิสูตรว่า “สทฺทราชาโต อุปฺสฺงกฺมติ, อุปฺสฺงกฺมิตฺวา ปยฺรูปาสฺติ,
ปยฺรูปาสนฺโสโต โสตฺ โอทฺหติ โออฺหิตฺโสโต ธมฺมิ์ สุณฺนาติ, สุตฺวา ธมฺมิ์ ธาเรติ
ธฺตนาํ ธมฺมานํ อคฺคํ อุปฺปริกฺขติ, อคฺคํ อุปฺปริกฺขโต ธมฺมนิษฺฏนาํ
ขมนฺนติ, ธมฺมนิษฺฏนาณฺกฺขนฺนุติยา จฺนฺโท ชายติ, จฺนฺทฺทฺทฺธาโต อุสุสฺสฺหติ,
อุสุสฺสฺหิตฺวา ตฺลยฺติ ตฺลยฺติฺวา ปทฺหติ, ปทฺหิตฺโต สฺมาโน กายเณ เจว

ตัวตน ครั้นเลือกพินชั่งพิจารณาโดยไตรลักษณ์แล้วจึงตั้งความเพียรสัมมป-
ปธาน ๔ อันนำมาซึ่งอริยมรรค อันนับเนื่องในอริยมรรค บำเพ็ญให้สัมมป-
ปธานมีกิจ ๔ อย่างนั้นบริบูรณ์เต็มรอบในสันดาน เมื่อตั้งมรรคปธานอยู่ ย่อม
ทำให้แจ้งซึ่งปรมัตถสัจจะ คือนิพพานด้วยสหชาตินามกาย อนึ่ง ครัสรู้ตลอด
เห็นนิพพานปรมัตถสัจจันั้นด้วยปัญญา บุคคลมีความเชื่อเกิดเป็นมูลรากง่า

ไม่เมานัก มีสติประคองใจไล่ความเมานักเสียให้เห็นห่าง ฟังธรรมนั้นด้วยดีจึง
ได้ปัญญา ถึงกระนั้น ต่อเป็นบุคคลใช้กิจดวงาคือญาณเป็นเครื่องส่องโดยวิเศษ
จึงจะได้ปัญญา อันเป็นเหตุให้สัตว์บริสุทธิันั้น อีกอย่างหนึ่งว่า บุคคลมาเชื่อ
พระอรหันต์เจ้าทั้งหลายอยู่ ความเชื่อตั้งประดิษฐานเป็นมูลรากง่าลงแล้ว
หวังจะถึงนิพพานดับเพลิงกิเลสและกองทุกข์เสีย มุ่งต่อปรมัตถประโยชน์เป็น

จิตหนีเป็นต้นเสียให้ห่างไกล แล้วดำรงจิตคิดแสวงหาประโยชน์ตั้งใสดลงฟัง
คำสอนที่ชอบ ชื่อว่าธัมมัสสวนะ การฟังธรรม เจตนาเป็นเหตุฟังธรรม พระ
ฎีกาจริยเจ้าแสดงวจนัตถะแห่งธัมมัสสวนะศัพท์นั้นไว้ว่า “ธมฺมิ์ สุณฺหติ
เอเตน” สัตว์ทั้งหลายมาดั่งจิตฟังธรรม ด้วยเจตสิกธรรมชาตินั้น ชื่อว่า
ธัมมัสสวนะ เครื่องฟังธรรม กุศลเจตนาที่เป็นเหตุให้บุคคลตั้งจิตฟังซึ่งธรรม

กิริยาวัตถุ ประการหนึ่ง แม้ถึงเจตนาที่เป็นเหตุตั้งจิตฟังซึ่งวิชาอันไม่มีโทษ
เป็นต้น ก็สังเคราะห์เข้าในธรรมสวนมัยบุญญกิริยานี้สิ้น เมื่อจะแบ่งกาล
เบื้องต้นก่อนแต่ได้ฟัง และเมื่อขณะฟังอยู่ และเมื่อฟังแล้ว ก็ได้กุศลเจตนา
เป็น ๓ เมื่อบุคคลเกิดกุศลจิตคิดว่า เราจักฟังธรรม ดังนี้ เจตนาอื่นชื่อว่า
บุพพเจตนา กุศลเจตนาที่เกิดขึ้นแก่ผู้นั้น เมื่อฟังธรรมอยู่ ชื่อว่าสวนเจตนา

วัตถุ ๓ ตามสุดต้นคณัย คงอยู่แต่ทานมัย ศีลมัย กวานามัย เท่านั้นแล้ว เมื่อ
นั้นธรรมสวนมัยบุญญกิริยาวัตถุนี้ ถึงซึ่งสังเคราะห์ในกวานามัย เพราะเหตุการ
ฟังธรรม เจตนาเครื่องฟังธรรมนี้ เป็นอาสวะนะฝ่ายปัญญา.

และการฟังธรรมนั้น เมื่อจะนิยมตามความประพฤดิแห่งผู้ฟัง ก็มี
ประเภทวิภาคโดยปริยายยกย้ายหลายสถาน ดังพุทธภาษิตบรรหาร ในบุคคล

จากอาสนะไปแล้ว ลบเลือนลืมเสียสิ้น สังเกตกำหนดจำเบื้องต้นท่ามกลาง
ที่สุดไม่ได้ เปรียบเหมือนบุคคลนั่งขัดสมาธิ มิงาและข้าวสารและผลพุดทรา
วางเกลื่อนกลาดอยู่บนตัก ก็ตั้งอยู่ได้ ไม่ตกไป เมื่อลุกจากอาสนะนั้น ลืมสติ
ระลึกไม่ได้ สิ่งของที่วางไว้ในตักก็ตกเกลื่อนกลาดเสียสิ้น ฉะนั้น ผู้นั้นเป็น
ปัญญาดังพก ดังตักนั่งขัดสมาธิ บุคคลบางคนปรารถนาจะฟังธรรม ไปยัง

เห็นอานิสงสีในการฟังธรรมนั้นก่อน จึงจะกิดอาทรเอื้อเพื่อและเคารพต่อการ
ฟังซึ่งจะสำเร็จประโยชน์คุณต่างๆ และอานิสงสีในการฟังธรรมนั้น พระโลกนาถ
ตรัสโดยปริยายเป็นอันมาก แต่ในปริยายหนึ่ง ทรงแสดงไว้ ๕ ประการว่า
“ปญฺจิมิ ภิกฺขเว อานิสฺสา ธมฺมสฺสวนเณ กตเม ปญฺจ อุตฺถํ สุณฺนาติ สุตฺ
ปฺริโยทฺเปติ กฺงฺขํ วิหฺนติ ทิฎฺฐิจิ์ อุฏฺ์ กโรติ จิตฺตมฺสฺส ปสฺสิติ อิมเ โข

ประการหนึ่ง การฟังธรรมนี้ก็บังเกิดแต่ปัจจัยคือศรัทธาความเชื่อเป็น
มูลมา แม้ถึงข้อซึ่งจะตั้งใจฟังศิลปศาสตร์ อุบายเครื่องเลี้ยงชีพชอบที่ปราศจาก
โทษเป็นต้น อันเป็นธรรมสวนมัย กุศลอย่างค่านั้นเล่า ก็อาศัยความเชื่อผู้สั่งสอน
หรือ เชื่อต่อศิลปศาสตร์อันมีคุณนั้นเป็นมูลเค้าต้นเหตุ ผู้ฟังจึงได้ตั้งใจฟังโดย
เอื้อเพื่อและเคารพรับคำสอน ทำในใจตามไป จำได้ไม่ลืมหลง ถ้าไม่มีความ

ปรมคฺลสจฺจํ สจฺฉิกโรติ ปญฺญา ย จ ตํ ปฎฺวิชันฺน ปสฺสติ” ดังนี้ มีความว่า
บุคคลมีความเชื่อบังเกิดแล้วยอมเข้าไปใกล้ เข้าไปสู่สำนักท่านผู้ศาสดา ครั้น
เข้าไปใกล้แล้ว จึงเข้านั่งใกล้ เข้านั่งใกล้อยู่ จึงเงี่ยโสตลงคอยฟังคำสอน เมื่อ
เป็นบุคคลเงี่ยโสตลงแล้วก็ฟังธรรม ฟังแล้วจำทรงธรรมไว้ แล้วพิจารณาเนื้อ
ความแห่งธรรมทั้งหลายที่ตนได้จำทรงไว้แล้วนั้น เมื่อผู้นั้นมาพิจารณาเนื้อ

ต้นเหตุแล้วจึงเข้าไปใกล้แล้วฟังธรรม จนถึงบรรลุคุณพิเศษ กระทำให้แจ้งซึ่ง
พระนิพพานปรมัตถสัจจ์เป็นผลที่สุด ด้วยประการฉะนี้ โดยปริยายนี้สาธก-
สถาน จึงได้เนื้อความว่า การฟังธรรมอันศรัทธา และสติและโยนิโสมนสิการ
วิจารณ์ญาณ หากอุปการอุปถัมภ์แล้ว จึงเป็นอุบายสมบัติซึ่งจะให้ได้ปัญญา
ทางทุกขนิสสรณธรรมเป็นอานิสงสผล เพราะฉะนั้น สมเด็จพระบรมสุคต-

คุณประสงค์ และมาไม่ประมาทไม่เมานักมีสติเป็นผู้รักษา ไล่ความเมานักเสีย
ให้ห่างไกล ใช้ปัญญาเห็นแจ้งชัด บำบัดความหลงวิปลาศเสียให้เสื่อมคลาย มา
ฟังอยู่ด้วยดี ซึ่งธรรมของพระอรหันต์เจ้าทั้งหลาย จึงได้ปัญญาเครื่องบริสุทธิ
จากสิ่งเศร้าหมองนั้น นัยหนึ่ง การฟังธรรมอันศรัทธาและสติและโยนิโสมน-
สิการวิจารณ์ญาณมาอุปการอุปถัมภ์อยู่ ให้ได้ปัญญาทางทุกขนิสสรณธรรมเป็น

อานิสงสผล ด้วยประการฉะนี้.

ประการหนึ่ง การฟังธรรมนี้เนื่องด้วยผู้แสดงผู้สอนที่บุคคลได้สั่งเสพสมาคมจึงเป็นไป สมาคมท่านผู้สั่งสอนเป็นกัลยาณมิตรแล้ว จึงได้ฟังธรรมแต่ท่านนั้น ฟังแล้วทำในจิตโดยแยบคายโดยอุบายที่ชอบ จึงได้ก่อรปการปฏิบัติด้วยกายวาจาจิตสมควรแก่ธรรมที่ตนได้สดับแล้วนั้น เพราะเหตุนั้น สมเด็จ

พระพุทธรูป

ประเทปเป็นอนุแก่ปการ วิจิตรยักย้ายตามอธยาศัยและจารีตเป็นต้น ของเวเนยยบุคคลนั้นๆ บุคคลผู้ฟังมาฟังแต่ปரியายหนึ่งๆ และทำในใจโดยอุบายชอบ ก็เกิดความสังเวชกล้า แล้วพากเพียรทำที่ฟังแก่ตนได้ เหมือนพระรฎฐपालเถระและมิติมลโยธายเป็นต้นจะนั้น แท้จริง พระรฎฐपालเถระเป็นบุตรเศรษฐีตระกูลเลิศ ในฉูลโกฎฐิตนิคมในกรุงรัฐ ไปยังที่เฝ้าพระโลกนาถฟัง

พระพุทธรูป

ได้ถื่อธงใน ๓ ราชสมบัติมายังลังกาทวีป เฝ้าพระมหากษัตริย์แล้ว พระองค์ทรงพระราชอนุเคราะห์ วันหนึ่ง มิติมลโยธานั้นเดินไปโดยประคูกิถัญชาศาสนาสาลา ได้ฟังนคุมหากวรรคพุทธภาษิต ภิกษุทั้งหลายสาธยายตามนัยพระบาลีว่า “รูปิ ภิกฺขเว น ตุมหากํ, ตํ ปหล, ตํ โว ปหีนํ ทิฆรตฺตํ ทิตาย สุขาย ภวิสฺสติ” ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย รูปไม่ใช่ของๆ ท่านทั้งหลายๆ จงละรูปนั้น

พระพุทธรูป

เบาบางฉันทะ สีนหอล้ายแล้วไปยังมหาวิหาร ได้บรรพชาอุปสมบทแล้ว ไปบำเพ็ญเพียรสมณธรรม นายพรานหนึ่งสำคัญว่าเนื้อประหารด้วยอาวุธแล้ว ดำรงจิตอดกลั้น กระทำอธิวาสนขันติมันไม่หวั่นไหว เจริญวิปัสสนาญาณ สำเร็จพระอรหัตตผล บุคคลผู้ฟังมาฟังแต่ปரியายหนึ่งๆ แล้ว ยึดเป็นอารมณ์กระทำที่ฟังแก่ตนได้ ด้วยประการฉะนี้.

พระพุทธรูป

สุภายิต ประหนึ่งภิกษุถือสพานจาริกธุดงค์ เทียวภิกษาจาร ตามลำดับประตูบ้านไม่แวะเวียน รับบิณฑบาตตามแต่ทยากถวายเสมอปากบาตรไม่พูนล้นแล้วไปนั่ง ณ ที่สบายด้วยน้ำจันแล้วเลือกสรรคูบิณฑาหารซึ่งประมวลอยู่ในบาตร เห็นว่าสิ่งใดป็นวิสภาคแสดงจะก่อให้เกิดโรคาพาธ หรือจะนำมาซึ่งอกุศล จิตคุปบาทประกอบด้วยกามวิตกเป็นต้นแล้ว นำสิ่งนั้นออกเสีย บริโภคแต่สิ่ง

พระพุทธรูป

ในความเป็นภริยาเดือนหนึ่ง พันนั้นแล้วให้ประกอบกรงานโดยปรีหารเป็นทาสี ภูลธิคาไปร้องทุกข์กับพระอุทายีให้ว่ากล่าว จึงพระผู้เป็นเจ้ารับค่านั้นแล้ว ต่อว่า ให้คงในความเป็นภริยา ดังอาชีวกสาวกมาวิงวอนแต่เดิมนั้น ฝ่ายเหล่าอาชีวกสาวก จึงเจรจากับพระผู้เป็นเจ้าว่า “**สมณเณ** **สุสุสมณเณ** **โหดทุพ็** **อพุยาว.ฏฺเณ**” อันวิสัยสมณะฟังเป็นสมณะดี ตามธรรมเนียมสมณะ อย่า

พระพุทธรูป

เสียจากอวาาสทั้ง ๗ ตำบลจะนั้น คำซึ่งว่าให้สมณะเป็นสมณะดี อย่าฟังชวนชวนในใช้กิจ เป็นสุภายิตสมณะปฏิบัติ ด้วยประการฉะนี้.

อนึ่ง ข้อปฏิบัติจะให้ได้คุณคือปัญญาภายในนั้น แสดงไว้ในจุพกัมม-วิภังคสูตรเป็นต้นว่า บุคคลผู้หมั่นเข้าไปใกล้สมณะพราหมณ์แล้วไต่ถามซึ่งกุศลอกุศลว่า สิ่งใดเป็นกุศล สิ่งใดเป็นอกุศล สิ่งใดมีโทษ สิ่งใดไม่มีโทษ

พระพุทธรูป

ประโยชน์คุณสุขวิเศษวิบุลผลทั้งปวง ซึ่งสัตว์ประสงค์ปรารถนา เพราะเหตุนั้น บัณฑิตชาติฟังทำความไม่ประมาท และอาหารเอื้อเพื่อและเคารพให้กล้าหาญ ในการฟังธรรมอันมีอานิสงสคุณเป็นอนุกมินัยเป็นต้น ฉะนี้.

พระผู้ทรงพระภาคจึงได้ตรัสเทศนาธรรม ๔ ประการว่า เป็นไปเพื่อเจริญปัญญา และมีอุปการมากแก่สัตว์ที่บังเกิดเป็นมนุษย์ไว้ว่า “**จตุตาโรเม** **ภิกฺขเว** **ธมฺมา** **ปญฺญาวุฑฺฒิยา** **ส่วตฺตฺนฺติ**” เป็นต้น มีความว่า ธรรม ๔ ประการ คือสั่งเสพสมาคม ท่านที่เป็นสัดบุรุษสันดานดีสงบระงับ ๑ ฟังธรรมของสัดบุรุษ ๑ ทำในจิตโดยแยบคายโดยอุบายที่ชอบ ๑ ปฏิบัติซึ่งสิ่งชอบสมควรแก่ธรรม ๑

พระพุทธรูป

ธรรมเทศนา ธรรมเทศ ๔ ประการว่า โลกคือหมู่สัตว์อันผู้นำเข้าไปอยู่ไม่ย้งยืนดังนี้ ข้อ ๑ สัตวโลกไม่มีผู้ต่อต้านคุ้มครองป้องกัน ไม่มีผู้ใดเป็นอิสสระครอบครอง ดังนี้ ข้อ ๑ สัตวโลกไม่มีอะไรเป็นของๆ คน สัตวโลกจะฟังละของทั้งปวงไป ดังนี้ ข้อ ๑ สัตวโลกพร่องอยู่เสมอไม่อ้อมไม่เบือเป็นทาสแห่งตัณหา ดังนี้ ข้อ ๑ รัฎฐपालกฤษบุตรได้ฟังธรรมเทศ ๔ ประการนี้ แต่พระบรม-

พระพุทธรูป

ด้วยละฉันทราคะสินหอล้ายที่พัวพันอยู่ในรูปนั้นเสียเถิด รูปนั้นท่านทั้งหลายละเสีย ด้วยละฉันทราคะแล้วก็จักเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่ท่านทั้งหลายสิ้นกาลนาน เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ไม่ใช่ของๆ ท่านทั้งหลายๆ จงละ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณเสีย ด้วยละฉันทราคะที่พัวพันอยู่ในอรุปรธรรม อรุปรธรรม อรุปขันธทั้ง ๔ มีเวทนาเป็นต้นนั้นเสียเถิด

พระพุทธรูป

และการฟังธรรมมีอานิสงสคุณ ให้ผู้ฟังโดยเคารพบรรลุโลกุตตรธรรมได้เป็นอย่างดี อนึ่งการฟังธรรมนี้ เป็นมุขเป็นอุบายประตูใหญ่หลวงแห่งประโยชน์คุณสุขวิเศษวิบุลผลทั้งปวงซึ่งสัตว์ประสงค์ปรารถนา เพราะเหตุนั้น บัณฑิตชนผู้สั่งสมสัมมาปฏิบัติ เพื่อจะให้ปัญญาเกิดในบัดยบันและภพภายหน้า ก็จงมีความเอื้อเพื่อ และเคารพสดับภายิตนั้นๆ แล้วพิจารณาการตั้งจิตฟัง

พระพุทธรูป

ซึ่งเป็นสภาคไม่แสดงโรคแสดงจิต ฉันทใด ผู้จะปฏิบัติให้ได้ปัญญา ฟังประพฤติในภายิตถาที่ตนได้ฟังแล้วแต่ผู้อื่น เหมือนจะนั้น สละส่วนทุกรายิตอันเป็นไปปานของแสดงออกเสีย ทรงไว้แต่ส่วนสุภายิตอันเป็นปานของสภาคส่วน โภชนสบายจะนั้น เมื่อมาปฏิบัติแบ่งภายิตเป็นสองสถาน รู้ทั้งรู้เก็บจะนี้แล้ว ก็จะได้ปัญญาทางสุขประโยชน์นั้นๆ ตามควร แม้ถึงผู้เจรจานั้นจะไม่ประสงค์

พระพุทธรูป

ขวกไขว่ชวนชวนในเรื่องนี้ไซ้กกิจการ และค่านันแม้เป็นสุรวาทกรกล่าวด้วยเคื่องแค้นจะให้ท่านเข็ดขาม เลิกงดเสียไม่ให้คักเคือนคนต่อไป ก็จริงอยู่แลก็แต่ว่าเป็นสุภายิต สอนสมณะให้สถิตเที่ยวแต่ในสมณะโคจรวิสัย ควรที่บัณฑิตจะอนุโมทนา และทรงไว้โดยเป็นสุภายิตฝ่ายสมณะปฏิบัติ เพราะว่อันสมณะผู้แสวงหาความระงับนี้ ถ้าดำรงคงที่ตามธรรมของสมณะอยู่ โทยพิบัติ

พระพุทธรูป

สิ่งใดเมื่อบุคคลมาทำด้วยกายวาจาจิตแล้ว เป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ผู้ปฏิบัติ สิ่งใดเมื่อบุคคลมาทำด้วยไตรทวารแล้ว เป็นไปเพื่อความฉิบหายและทุกข์โทษแก่ผู้ทำนั้น ดังนี้ ข้อซึ่งบุคคลมีจิตจะศึกษาให้รู้เข้าใจและปฏิบัติตามที่รู้นั้น ให้เป็นประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น แล้วหมั่นไต่ถามทาง บุญ บาป คุณ โทย ประโยชน์ใช้ประโยชน์ กะท่านผู้รู้โดยนียมดังนี้ เป็นสัมมาปฏิบัติ

นี้เป็นไปเพื่อเจริญแห่งปัญญา อนึ่ง ธรรม ๔ ประการนี้ มีอุปการมากแก่สัตว์ที่บังเกิดเป็นมนุษย์ โดยพุทธภาษิตปரியานี้ แสดงว่าการฟังธรรมเนื่องมาแต่ความสั่งเสพสัดบุรุษ การทำในจิตโดยแยบคายโดยอุบายที่ชอบมีมาเพราะฟังธรรม การปฏิบัติสิ่งชอบสมควรแก่ธรรม มีมาเพราะทำจิตโดยแยบคาย.

ก็แลธรรมเทศนาคำสอนที่เป็นอุบายจะให้ผู้ฟัง เกิดสังเวชสลดจิตนั้นนี้

พระพุทธรูป

ศาสดาเจ้าแล้ว ทำในใจตามโดยอุบายชอบเกิดสังเวชกล้า น้อมฉันทะในบรรพชา จนตัดอาหารเสียไม่บริโภค มารดาบิดาไม่สามารถจะวิงวอน จึงผันผ่อนอนุญาตให้บรรพชา ท่านอุปสมบทแล้วไม่ช้า นิยมกาลตามอรรถกล่าว่า ๑๒ ปีสำเร็จพระอรหัตตผล ดำรงเขตทศคสถาน เลิศล้ำภิกษุทั้งหลายบรรดาบวชด้วยศรัทธา วัตถุประสงค์แห่งนั้นว่า เมื่อท่านยังเป็นคฤหัสถ์อยู่นั้น

พระพุทธรูป

อรุปรธรรมอรุปขันธทั้ง ๔ มีเวทนาเป็นต้นนั้น ท่านทั้งหลายละด้วยละฉันท-ราคะเสียได้แล้ว ก็จักเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่ท่านทั้งหลายสิ้นกาลนาน มิติมลโยธาได้ฟังนคุมหากวรรคฉะนี้แล้วคิดว่า รูปก็ไม่ใช่ของๆ คน เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณก็ล้วนไม่ใช่ของๆ คนดังนี้แล้ว ท่านจึงทำมณสิการ ในนคุมหากวรรคเรื่องนั้น ให้เป็นข้อปราบปรามจิตให้

พระพุทธรูป

ธรรมกลาโดยเคารพ เป็นมุขอุบายประตูใหญ่ที่จะให้ได้ปัญญานั้นๆ แท้จริงการบุคคลผู้จะบำรุงคนให้ได้ปัญญา เมื่อได้ฟังภายิตคำเจรจาของผู้ใดๆ แล้วอย่าฟังห้ามเสียโดยเร็ว และอย่าฟังด่วนอนุโมทนาก่อน ฟังสังเกตกำหนดจำเบื่องต้นท่ามกลางที่สุดและอนุสนธิแห่งภายิตนั้นไว้แล้วเลือกพันพิจารณา รู้ว่าเป็นสุภายิต หรือทุภายิตประการใดแล้วสละส่วนทุกรายิตเสีย ทรงไว้แต่ส่วน

พระพุทธรูป

ให้เป็นประโยชน์ กล่าวด้วยอำนาจความโกรธและเสียดีสี ให้ผู้ฟังเคื่องแค้นและเข็ดขาม ถ้าค่านันเป็นสุภายิต สามารถจะให้สำเร็จกิจทางประโยชน์คนเป็นต้นได้ ก็ควรให้ผู้ฟังนั้นทรงไว้โดยเป็นสุภายิตอย่าคัดค้าน เหมือนคำของอาชีวกสาวอันเจรจาได้ตอบกับพระอุทายีจะนั้น เหล่าอาชีวกสาวกมาวิงวอนพระอุทายีให้ชักสื่อนำสัญจริตตะ ได้ธิดาตระกูลไปตามประสงค์แล้ว ให้ดำรง

พระพุทธรูป

ทุกข์ภัยที่ตั้งแห่งอาสวะก็เหินห่างไกลไม่พึงมีมา ถ้าละเมิดจากสมณะวิถี ไม่สถิตในธรรมของสมณะไซ้ไร ก็จะทำอาสวัฎฐานิยะโทษทุกข์ภัยมาแค้น ไม่มีผาสูกสถาพร ดังพระธรรมิกเถระเนวาสิก ครองสังฆิกาวาสสถิตอยู่ในชาติภูมิ ๗ ตำบล คำตัดพ้อเสียดแทงภิกษุอาคันตุกะทั้งหลายด้วยวาจาเหลือขนาด อุบาทสขาวชาติภูมิผู้ปฏิบัติภิกษุสงฆ์เห็นว่าไม่เป็นคุณแก่สังฆิกาวาส แล้วขับ

พระพุทธรูป

เพื่อจะให้ได้ผล คือความเป็นบุคคลมีปัญญามาก แม้ ณ ภพนี้และภพเบื้องหน้า การฟังภายิตนั้นๆ แล้วพิจารณาและตั้งจิตฟังธรรมกลาโดยเคารพ เป็นมุขเป็นอุบายสัมมาปฏิบัติ ประตูใหญ่ที่จะได้ปัญญา ด้วยประการฉะนี้.

แลการฟังธรรมมีอานิสงสคุณให้ผู้ฟังโดยเคารพ บรรลุโลกุตตรธรรมได้เป็นอย่างดี อนึ่ง การฟังธรรมนี้ เป็นมุขเป็นอุบายประตูใหญ่หลวง แห่ง